

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 631.164.23

*В. І. Скабаль,
асистент кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки
Одеської національної академії харчових технологій*

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

*Valentina I. Skabal,
Assistant Professor of Economic Theory financial and economic security
Odessa National Academy of Food Technologies*

CURRENT MARKET IN REGIONS LIVESTOCK PRODUCTION UKRAINE

У статті розглянуто стан виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні, наголошено на негативний процес, який полягає в тому, що в Україні реалізовується більше худоби, ніж її вирощується, внаслідок чого скорочується поголів'я. Приведено статистичні дані щодо споживання м'ясної продукції, виробництва на душу населення. Розглянуто умови успішного розвитку і підвищення ефективності м'ясного скотарства.

В статье рассмотрено состояние производства мяса крупного рогатого скота в Украине, отмечено негативный процесс, который заключается в том, что в Украине реализуется более скота, чем ее выращивается, в результате чего сокращается поголовье. Приведены статистические данные по потреблению мясной продукции, производства на душу населения. Рассмотрены условия успешного развития и повышения эффективности мясного скотоводства.

The article discusses the state of meat cattle in Ukraine, stressed the negative process that is being implemented in Ukraine more cattle than it is grown, resulting in reduced livestock. Powered statistics on consumption of meat products, production per capita. The conditions of successful development and improving the efficiency of beef cattle.

Ключові слова: *суспільні потреби, виробничі можливості, собівартість, скотарство, продуктивний потенціал тварин, застосування кормів, рентабельність ферми.*

Ключевые слова: *общественные потребности, производственные возможности, себестоимость, скотоводство, продуктивный потенциал животных, применение кормов, рентабельность фермы.*

Keywords: *social needs, production capacity, cost, animal husbandry, the productive potential of animals, the use of feed, farm profitability.*

Вступ. З огляду на світовий досвід, «м'ясний ринок» - це такий стан, завдяки якому в країні чи країнах, наприклад ЄС, створена стійка пропозиція худоби, птиці і м'ясопродуктів, яка повністю забезпечує масовий платоспроможний попит, завдяки чому досягається високий рівень споживання, а товаровиробники мають стійкі і достатні для розширеного відтворення доходи. За нинішніх умов в Україні виникла значна кількість невіршених проблем, що стосуються формування ринку м'яса великої рогатої худоби. Частина з них стосується макроекономічних рішень, частина – галузевих, регіональних, місцевих.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій з формування та використання регуляторів і важелів підвищення конкурентоспроможності галузей тваринництва регіону як регіональної структури аграрної сфери.

Аналіз останніх публікацій. На необхідність та нагальність всебічних досліджень конкурентоспроможності галузей тваринництва вказує відсутність стабільності соціально-економічної ситуації та розвитку, належної державної підтримки тваринництва, ручне керування та практично непрогнозовану цінову політику, слабкий експортний потенціал та повільну модернізацію галузей тваринництва. Проблеми конкурентоспроможності сільського господарства та тваринництва зокрема займають значне місце у працях відомих вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як В.Г.Андрійчук, П.І.Гайдучський, С.І.Кваша, Ю.О.Луценко, М.Й.Малік, П.М. Майданевич, Л.О.Мармуль, В.Я.Месель-Веселяк, Т.Л.Мостенська, Б.Й.Пасхавер, В.В.Писаренко, Я.Я. Пушак, П.Т.Саблук, В.К.Савчук, В.І.Топіха, І.Н.Топіха та ін.

Вклад основного матеріалу. Для конкретного регіону важливе значення має своєчасне визначення вектору, тобто напрямів відродження галузі скотарства, виходячи з сучасної і прогнозованої кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринку. По-перше, навіть на Заході у розвинутих країнах виробник орієнтується передусім на попит різних верств населення та груп з різним, у тому числі і низьким рівнем доходів. По-друге, визначились певні тенденції у динаміці і структурі світового споживання м'яса в бік зростання частки м'яса птиці. Особливо відчутно це позначилося на структурі споживання м'яса у Європейських країнах. По-третє, в інших країнах зростає частка виробництва більш дешевого м'яса, а за цим показником перевагу має м'ясо птиці і свинини, а найбільш дороге - це м'ясо яловичини. В цьому напрямі країни Східної Європи переорієнтувалися набагато швидше, ніж Україна.

Взагалі, вирішення цієї проблеми і визначення структури виробництва на основі існуючих «теоретичних моделей», або досвіду зарубіжних країн з точки зору рівня споживання тієї чи іншої продукції не веде до однозначного результату. Річ у тім, що будь-яка західна країна не може слугувати стандартом для досягнення тих чи інших параметрів споживання, оскільки в кожній країні є свої національні особливості, традиції і звички. В Індії, наприклад, корова є священною твариною, а мусульмани не споживають свинини. З другого боку, існує певний критерій, за яким визначається дефіцит продукції на споживчому ринку.

В Україні, в зв'язку з розбалансованістю споживчого ринку, рівень продовольчого забезпечення має значні відміни. Можна відзначити і наступне - це стосується сучасної «школи» ринкової економіки де преса, публічна дискусія, наукова і насамперед навчальна література пояснює спад виробництва виключно низьким платоспроможним попитом. На нашу думку, така концепція легко сприймається пересічним споживачем, бо вона йому зрозуміла, але дійсна ситуація пов'язана з багатьма різними чинниками. Визнання за суспільними потребами ролі стимулу росту виробництва, яке в свою чергу впливає на обсяги і структуру потреб, логічно веде до висновку про відносно перевищення обсягу суспільних потреб над виробничими можливостями. Визначення на цій основі поняття дефіциту дає змогу формально обґрунтувати одержаний і єдиний народногосподарський критерій оптимальності.

Виробництво м'яса – це одна з провідних сфер у вирішенні продовольчої проблеми та забезпечення населення країни повноцінним харчовим білком. Залежно

від виду тварин отримують: яловичину, свинину, м'ясо птиці, баранину, конину та інші види м'яса. Туші великої рогатої худоби, одержані від тварин віком від 3-х місяців до 3 років, свиней – до 10 місяців, овець та кіз – 8 місяців є м'ясо молодняка, а телят, поросят та ягнят від 14 днів до 3 місяців – м'ясо молочників. За хімічний складом та енергетичною цінністю м'ясо сільськогосподарських тварин значно різняться.

В економічній літературі проблема регулювання ринків ЄС висвітлюється в численних роботах різних авторів. Аналізуючи їх, можна переконатися, що країнам ЄС потрібно було не одне десятиріччя і різні засоби державного регулювання, щоб створити ринок м'яса, який ефективно працює. До того ж в країнах ЄС ефективно працюють ринки зерна, молока, кормів тощо. Тому загальне виробництво м'яса (всіх видів) тут перевищує 85 кг, а його споживання становить 80-90 кг на душу населення.

Статистичні дані свідчать, що у світі спостерігається збільшення споживання м'яса птиці. За період з 2005 по 2012 р. споживання зросло до 31,4% від загальної кількості спожитого м'яса, а світове виробництво м'яса птиці – 91,3 млн т (в забійній вазі). В Україні тривалий час нарощувалося виробництво яловичини, зростала її роль у забезпеченні населення м'ясом і м'ясопродуктами. За 2001 р. було вирощено (в забійній вазі) 2143,8 тис. т худоби і птиці, в т.ч. ВРХ 399,1 тис. т, або 18,6 %, свинини – 704,4 тис. т (32,9 %), птиці – 995,2 тис. т (46,4 %), вівці та кози – 19,6 тис. т (0,9 %). Отже, дані показують, що структура виробництва худоби та птиці значно відрізняється від світової та європейської.

Особливе місце у структурі м'ясних ресурсів займає м'ясо ВРХ, яке відзначається значною кон'юнктурою як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Вміст білка в 1 кг яловичини (першої категорії) становить 186 г, або більше, ніж у свинини на 29,4 %. Внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин відбулися негативні зміни у розвитку скотарства, зниження виробничого потенціалу галузі, скорочення виробництва м'яса ВРХ

Реалізація яловичини (в забійній вазі) в усіх категоріях господарств зменшилася від 1985,4 тис. т за 1990 р. до 399,1 тис. т за 2012 р. і в сільськогосподарських підприємствах відповідно від 1808,1 тис. т до 97,0 тис. т. Якщо 1990 р. в усіх категоріях господарств з розрахунку на 100 га було вироблено 47,8 ц яловичини і на одну особу 38,3 кг, то 2012 р. ці показники становили відповідно 10,9 та 8,7. Дещо інша тенденція мала місце в господарствах населення, де 2012 р. було реалізовано яловичини більше, ніж 1990 р. майже в 1,7 раза.

Проте господарства населення не компенсували скорочення реалізації яловичини, яке відбулося в сільськогосподарських підприємствах, а з розрахунку на одиницю земельної площі навіть зменшили. Так, 2012 р. в господарствах населення було вироблено м'яса 19,4 ц проти 67,7 ц за 1990 р. Зміни в обсягах виробництва яловичини зумовлені в основному зменшенням чисельності поголів'я великої рогатої худоби, яке в усіх категоріях господарств скоротилося від 24623,4 тис. голів за 1991 р. до 4425,8 тис. голів за 2012 р.

До 2007 р. чисельність утримуваного поголів'я великої рогатої худоби господарствами населення зростала, після чого відбулося його поступове скорочення і на 1 січня 2012 р. їх чисельність становила 2915,2 тис. голів проти 4022,3 – за 2007 р., 3880,8 – за 2008 р., 3564,1 – за 2009 р., 3358,9 – за 2010 р., 3199,6 – за 2011 р. Відповідно в усіх категоріях господарств скоротилася чисельність великої рогатої худоби з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Якщо 1990 р. цей показник становив 59,5 голів, то 2012 р. лише 12,1. Аналогічна тенденція щодо наявності поголів'я великої рогатої худоби з розрахунку на душу населення.

Групування областей за чисельністю великої рогатої худоби на 100 га сільськогосподарських угідь свідчить, що кількість поголів'я з розрахунку на одиницю земельної площі безпосередньо впливає на збільшення виробництва продукції в агарному секторі, вирішенні соціально-економічних проблем на селі.

Розрахунки показують, що виробництво молока та м'яса великої рогатої худоби на душу населення зростає майже на 0,7% і на одиницю земельної площі – на 0,9%, при підвищенні щільності поголів'я великої рогатої худоби на кожний відсоток. Важливо також і те, що збільшення поголів'я сприяє істотному нарощуванню органічних добрив, поліпшенню родючості ґрунтів і отриманню екологічно чистої сільськогосподарської сировини. Так, із зростанням щільності великої рогатої худоби на 100 га сільськогосподарських угідь від 7,5 до 27 голів, вихід гною з розрахунку на 1 га ріллі збільшується відповідно від 0,6 до 2,6 т, або в 4,3 раза. Виникає необхідність, насамперед, для областей першої групи, де чисельність поголів'я на 100 га сільськогосподарських угідь не перевищує 10 голів, розробити і впровадити заходи, спрямовані на значне збільшення високопродуктивної худоби, створити необхідні передумови для нарощування виробничого потенціалу скотарства.

Зменшенню обсягів виробництва яловичини, крім скорочення поголів'я великої рогатої худоби, сприяли також низькі середньодобові прирости молодняка на дорощуванні та відгодівлі.

Незважаючи на підвищення середньодобових приростів, яке почалося з 2005 р., досягнутий рівень продуктивності залишається низьким порівняно з тим, який відмічається в передових господарствах, де прирости худоби на дорощуванні та відгодівлі становлять 800 г і вище. Найкращий показник в Автономній Республіці Крим – 654 г, ще дев'ять областей досягають середньодобових приростів вищих, ніж по Україні. Найнижчі середньодобові прирости в Закарпатській та Луганській областях – відповідно 359 та 385 г. Негативна тенденція щодо наявності поголів'я великої рогатої худоби та низька продуктивність свідчать про зниження обсягів виробництва вирощування та реалізації великої рогатої худоби.

Разом з тим, існує інша проблема, незрозуміла для широкого загалу споживачів, які не мають тісних зв'язків із Сільським господарством. Вона дуже важлива за своєю виробничо-організаційною суттю, а саме - явище стало можливим внаслідок балансу попиту і пропозиції. Проблема полягає в «ножицях», які створилися між виробництвом (вирощуванням) великої рогатої худоби, тобто фактично одержаним приростом чистої вже худоби і тією кількістю «живої маси», яка реалізується на забійі.

При високій організації ринку м'яса великої рогатої худоби обсяги вирощування і реалізації мають бути збалансовані, або вирощування хоч у незначних обсягах, але перевищувати обсяги реалізації за рахунок чого створюються певні ресурси, а в технологічному плані відбувається нарощування живої маси. Такий напрям спостерігався в Україні до 1990 р. Для підтвердження цього нагадаємо, що за 1990 р. в Україні було вирощено 3248 тис. т м'яса великої рогатої худоби, а реалізовано було 3234 тис. т, або на 14 тис. тонн менше, ніж вирощено.

Починаючи з 1991 р. і до нинішнього часу відбувається край негативний процес, який полягає в тому, що в Україні реалізується більше худоби, ніж її вирощується, внаслідок чого скорочується поголів'я. Тобто, на вирок постійно надходить продукція і створюється враження, що попит задовольняється (в межах платоспроможності населення), але ресурси м'ясної продукції не відтворюються.

За 2012 р. в Україні реалізовано на забій на 38,4 тис. т м'яса більше, ніж вирощено. Співвідношення між вирощуванням і реалізацією становить 94,3 %. В 15 областях країни в сільськогосподарських підприємствах вирощування по відношенню до реалізації становить від 100 до 143 %, хоча абсолютні показники залишаються дуже низькими. Переважна кількість областей практично ще й реалізували, а АР Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька та інші області реалізують більше, ніж вирощують.

Таким чином, ситуація щодо виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні критична. Відсутність можливості належного рівня відтворення (хоча б простого) основного стада, вимивання коштів з галузі зумовлюють подальший спад обсягів виробництва продукції скотарства на найближчі п'ять років. Завдяки цій кон'юктурі великий бізнес починає вкладати кошти у розвиток скотарства, зокрема, у створення інтегрованих комплексів. Однак на заводі стоїть відсутність ринку земель сільськогосподарського призначення, бо для розвитку ефективного скотарства потрібні значні земельні площі. Також, на нашу думку, необхідно змінити систему державної підтримки виробників. Вирішити проблему збільшення обсягів виробництва м'яса великої рогатої худоби можна шляхом прискореного розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства, яке при раціональній організації виробництва не потребує значних енергетичних і трудових затрат, а також капітальних вкладень.

Як відмічалось вище, в яловичині міститься значна кількість білків, вітамінів групи В, особливо рибофлавіну, тіаміну і вітаміну А, мінеральних речовин, в першу чергу заліза та цинку. Згідно з науково обґрунтованими нормами харчування, частка яловичини в раціоні людини повинна становити 40-45% від загального споживання м'яса, тобто 32-36 кг [2]. Фактично рівень середньодушового задоволення фізіологічної потреби у м'ясі яловичини в Україні менший у 3,2-3,6 раза.

У світі одержують 59,8 млн. т яловичини. Найбільшим експортером яловичини є США, де щорічно виробляється майже 12 млн. т яловичини (у забійній вазі), що становить 19,2% світового виробництва. У цій країні поголів'я м'ясних порід перевищено 33 млн. голів, а кількість щорічно забитої худоби 36 млн. голів [157]. В країнах Європи, зокрема Франції, Німеччині, Англії, Італії, Ірландії, Україні, частка м'ясних порід коливається від 1,3 до 45,5% від загальної чисельності основного стада.

В Україні на початок 2011 р. в 517 виробничих структурних підрозділах різних організаційно-правових форм господарювання нараховувалося 91 тис. голів 14 порід і типів великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності, в тому числі 40,9 тис. корів, що становить відповідно 1,9 та 1,5%. На частку зони Полісся від загальної чисельності спеціалізованої м'ясної худоби припадає 55,3%, Лісостепу - 30,1% і Степу - 14,6%. На 1000 корів молочних і молочно-м'ясних припадає 15 корів спеціалізованих м'ясних порід, а в зоні Полісся - 29, зокрема у Волинській області - 57 корів.

Українськими науковцями створені вітчизняні високопродуктивні породи великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності - волинська, південна, українська м'ясна, польська, знам'янський тип польської і ковельський внутрілорідний тип волинської порід. Породовипробуванням молодняка вітчизняних порід підтверджено те, що за оптимальних умов годівлі утримання та догляду можна забезпечити живу масу у 15-18 місяців 550-650 кг, тобто мати середньодобові прирости від народження до реалізації на рівні 1150 г. Забійний вихід становить 61,0-63,3%. Витрати кормів на 1 ц приросту живої маси молодняка (включаючи годівлю корів) – 11,5 ц к. од. [3].

На сьогоднішній день потенційні можливості м'ясної худоби за продуктивністю використовуються на 50-55%. Так, середньодобові прирости живої маси сягають 575-620 г, витрати кормів на 1 ц приросту - 17,5-18,7 ц к. од., затрати праці 35-40 люд./год., вихід телят на корову - 70-75 голів, жива маса тварин при реалізації - 380-420 кг у 19-20 місячному віці, виробництво живої маси на корову за рік - 400-420 кг. Одна із причин низької ефективності ведення галузі – невирішені вузлові питання організації виробництва яловичини. Це – неповноцінна годівля худоби, недотримання вимог технології утримання м'ясної худоби. Зокрема, рівень забезпечення кормами м'ясної худоби впродовж останніх 25 років не перевищував 85-90% від потреби. Обмежений асортимент кормів та їх низька якість, лише 25-30% відповідали вимогам першого класу. Звідси, висока неплідність корів (25-28%) народження нежиттєздатного приплоду, падіж якого досягав 6-8%, низька продуктивність молодняку.

У багатьох країнах м'ясне скотарство базується на пасовищному утриманні, оскільки пасовищний корм у 6-8 разів дешевший, порівняно з іншими видами кормів. За розрахунками скорочення частки пасовищного корму в кормовому балансі на 5% призводить до зниження рентабельності виробництва яловичини на 1,4%. За останні 20 років частка пасовищного корму у річній структурі кормів зменшилася від 23,7% до 16,1%. Основною причиною залишається низька врожайність пасовищ (4-5 ц к. од. з 1 га). Потреба за цих умов задовольняється на 35%, решта кормів доводиться одержувати за рахунок ріллі в системі кормової сівозміни, що спричиняє високу собівартість використаної кормової одиниці.

За нинішньої цінової політики на ринку великої рогатої худоби, як показують розрахунки, м'ясне скотарство може бути рентабельним лише за інтенсивного вирощування молодняку. Зокрема, середньодобовий приріст живої маси бугайців від народження до реалізації для забою на м'ясо має становити 1000 г, ремонтних теличок – 800 г, жива маса нетелей у 24-х місячному віці – 480 кг, бугайців у 18-20 місяців – 650-700 кг. Від 100 корів необхідно одержувати не менше 90-95 телят. Високим відтворювальним здатностям сприяє оновлення стада в середньому на 20%. Тобто, середній період продуктивного використання корів має становити 5 отелень, оскільки його скорочення призведе до неповної окупності капітальних вкладень на формування основного стада корів.

Ефективність виробництва повніше характеризується крім обсягів реалізації рівнем затрат, тобто собівартістю продукції та ціною реалізації. Собівартість – один із найважливіших показників господарської діяльності аграрних підприємств, оскільки показує у що саме обходиться господарству виробництво відповідного виду продукції і наскільки економічно вигідним воно є в конкретних природно-економічних умовах господарювання.

Показник собівартості дає можливість детально аналізувати економічний стан підприємства і виявити резерви підвищення ефективності виробництва. За інших однакових умов, підприємство тим більше буде одержувати прибутку на одиницю продукції, чим нижче її собівартість і навпаки. Зі зниженням собівартості зростає цінова конкурентоспроможність продукції, а отже і зміцнюються позиції на товарному ринку. Крім того, показник собівартості є важливим інструментом для розробки рекомендацій з удосконалення розміщення сільськогосподарського виробництва в природних зонах і мікрорайонах України, а також для визначення перспектив розвитку підприємств щодо вибору ними найбільш ефективних галузей.

Таким чином, собівартість м'яса великої рогатої худоби - це грошовий вираз усіх затрат на виробництво і реалізацію одиниці продукції, тобто показником, який узагальнено характеризує виробничу діяльність галузі скотарства. Найшвидшими темпами собівартість одного центнера яловичини зростала за 2008-2012 рр. і в Дніпропетровській, Київській, Закарпатській, Луганській, Херсонській областях в 1,7-2,0 раза. В цілому по Україні собівартість яловичини зросла у 1,8 раза за п'ятирічний відрізок часу.

Однозначно можна вважати, що ті підприємства, які 2012 р. мали собівартість 1 ц м'яса великої рогатої худоби понад 1500 грн., не можуть сподіватися на наближення такої реалізаційної ціни, яка б у кращому випадку відшкодовувала такі високі витрати. Тобто, проблема полягає у рівні організації виробництва, зацікавленості, відповідальності тощо.

Найбільш високу частку у структурі матеріальних витрат у галузі скотарства за сучасних умов становлять витрати на корми — майже 72%. Величина цих витрат залежить від рівня витрачання кормів на одиницю продукції, в той час як процес інтенсифікації в скотарстві має відбуватися за збільшення витрат кормів з розрахунку на голову худоби.

Однією із вагомих обставин високої собівартості виробництва яловичини є низька ефективність використання кормів. Трансформація кормів у тваринницьку продукцію безпосередньо залежить від їх білково-вітамінної повноцінності, безперерйного забезпечення ним худоби для досягнення високої продуктивності. Таким чином, чим вищий продуктивний потенціал тварин і здатність до застосування кормів, тим більша частка кормів, що перетворюються у продукцію. Отже, вищими будуть оплата кормів продукцією та окупність виробничих витрат на утримання худоби. Звідси, визначається необхідність підвищення продуктивності худоби на основі раціонального поєднання комплексу заходів щодо створення міцної кормової бази і зростання рівня і якості годівлі тварин.

Важливим показником, який характеризує економічну ефективність виробництва продукції, є рентабельність, що зумовлює об'єктивну оцінку господарської діяльності товаровиробників. Оптимальний рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, а це 25-45%, забезпечує розширене виробництво і зростання фондів матеріального стимулювання, характеризує ефективність витрат і є основою для обґрунтування найбільш раціональної галузевої структури господарств та отримання необхідної кількості прибутку як основного регулятора виробництва за ринкових умов [1]. Підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва це проблема, яка була і є завжди актуальною. Особливого значення вона набула за сучасних ринкових умов, коли реформовані сільськогосподарські підприємства знаходяться в скрутному фінансовому стані.

Рентабельність ферми означає різницю між реалізаційною ціною на м'ясо та затратами на виробництво помножену на кілограм вирощеного м'яса. Отже, для виробників дуже важливо володіти цими трьома компонентами (ціною, затратами та обсягами виробленої продукції) цього рівняння та намагатися змінити їх на свою користь, коли ціна на м'ясо висока, а затрати на виробництво низькі, виробникам варто зробити усе можливе задля поліпшення виробництва та збільшення валового прибутку. Коли ж співвідношення ціни/затрати на виробництво виглядає не досить привабливо для виробника, варто зменшити витрати. Однак слід пам'ятати, що подібний короткотерміновий режим економії може негативно вплинути на продуктивність худоби та обсяги виробленого і реалізованого м'яса великої рогатої худоби у середній та довгостроковій перспективі. Дуже важливо для виробників розуміти і визначити ті аспекти, коли вони можуть дозволити зменшити затрати, не впливаючи на продуктивність худоби у коротко- та довготривалій перспективі.

Рентабельність виробництва м'яса великої рогатої худоби має значні відмінності по окремих групах підприємств, які забезпечують його товарне виробництво. Проведені дослідження показують, що по-перше, за 2012 р. кількість сільськогосподарських підприємств, що мали товарне виробництво м'яса великої рогатої худоби і продавали його за різними каналами реалізації зменшилася на 211; по-друге, зменшилась кількість підприємств, що мали збитки від яловичини від 84,9% за 2011 р. до 76,9% за 2012 р. Простежуються й інші закономірності, пов'язані з рівнем рентабельності м'яса у сільськогосподарських підприємствах, зокрема, це стосується того факту, що чим вищий рівень рентабельності (нижчий рівень збитковості), тим більший обсяг його виробляється в господарстві, в тому числі з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, відповідно менші затрати праці тощо.

За 2012 р. кількість реалізованої яловичини становить 170,6 тис. т на суму 2042250 тис. грн. Кількість реалізованого м'яса скоротилась за аналізований період на 74,1%. Собівартість реалізації 1 ц м'яса великої рогатої худоби становила 1590,9 грн., а середня ціна реалізації – 1196,68 грн., внаслідок чого отримано негативний результат, із середнім рівнем збитковості по країні - 24,8%. Аналогічна ситуація і в регіонах України. Найнижчий рівень збитковості у Тернопільській, Вінницькій, Рівненській, Черкаській та Волинській областях від -10,9 до -18,6%, найвищий рівень збитковості у Миколаївській, Херсонській, Харківській, Київській, Одеській областях від -34,9 до -43,6%.

Економічна ефективність виробництва яловичини в сільськогосподарських підприємствах України тривалий час залишається вкрай низькою. Це можна пояснити перевиршенням темпів зростання вартості виробництва над темпами зростання реалізаційних цін. Так, якщо 2000 р. співвідношення собівартості до ціни реалізації становило як 1 до 0,42 за коефіцієнтом збитковості 0,58, то 2011 р. ці показники становили як 1 до 0,64 і 0,36. Проте 2012 р., коли приріст собівартості проти минулого року становив 13,8%, а ціна зросла на 33,5% вказане співвідношення становило як 1 до 0,75 за коефіцієнта збитковості 0,25.

Хоча продуктивність тварин останніми роками дещо підвищилась, проте обсяги виробництва яловичини зменшуються та ефективність залишається критичною.

Забезпечити виконання даного завдання може збільшення виробництва яловичини, яке може відбутися за такими основними напрямками:

- збільшення поголів'я великої рогатої худоби за рахунок поліпшення відтворення стада, зменшення кількості яловості корів і забезпечення їх раціонального використання;
- на основі зниження затрат на одиницю продукції та удосконалення взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами підвищити економічну ефективність виробництва яловичини;
- застосування комплексної механізації, автоматизації та комп'ютеризації виробничих процесів при вирощуванні і відгодівлі худоби;
- розширення використання надремонтних телиць для додаткового одержання помісного поголів'я;
- розширення інтенсивного вирощування та відгодівлі молодняку худоби;
- забезпечення заготівлі на середньорічну голову молодняку великої рогатої худоби до 25 ц кормових одиниць, у структурі яких концкорми повинні становити не менше 35%;

- оптимізація розмірів ферм у сільськогосподарських підприємствах по відгодівлі великої рогатої худоби не менше ніж 1,5-3 тис. голів, а комплексів від 3 до 6 тис. голів;

- поглиблення спеціалізації господарств з виробництва яловичини;

- розширення племінної бази м'ясного спеціалізованого скотарства за рахунок удосконалення діючих та організації нових репродукторів худоби м'ясного напрямку.

Висновок. Однією з умов успішного розвитку і підвищення ефективності м'ясного скотарства є розробка та здійснення системи організаційно-господарських заходів інтенсифікації лукопасовищного господарства. Поверхнєве і корінне поліпшення природних кормових угідь дало б змогу підвищити їх продуктивність і скоротити площу, необхідну для забезпечення потреб у кормах. Заслугове на поширення практичний досвід Угорщини, США, Канади та інших країн щодо матеріальної винагороди господарствам за залуження ріллі для випасу м'ясних тварин. При цьому можна використовувати ресурсозберігаючу технологію ведення м'ясного скотарства, яка заснована на вмілому використанні пасовищ упродовж тривалого періоду року – 240-260 днів. Для підвищення рівня ефективності при вирощуванні м'ясної худоби необхідно задіяти резерви щодо зниження витрат. Йдеться про уникнення чи зведення до мінімуму тих витрат, які не обов'язкові при розведенні м'ясної худоби.

Позитивний вплив мали дотації та відшкодування нового будівництва або реконструкції існуючих тваринницьких приміщень, особливо у свинарстві. Проте використання таких регуляторів, як податки, ціни та субсидії є недостатнім для підвищення конкурентоспроможності галузі. Зокрема, ціна реалізації свинини на рівні 1,7-1,9 тис. грн. за 1 т живої ваги не дозволяє здійснювати розширене відтворення галузі. Цей рівень є у 5-8 разів нижчим, ніж у західноєвропейських країнах. Натомість ціна реалізації м'яса споживачу у 2,5-3,0 разів перевищує ціну виробника. В результаті значна частина споживачів не можуть собі дозволити покупку м'яса, а масовий попит не стимулює вітчизняне виробництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Азізов О.П. До проблеми розвитку тваринництва України в контексті підвищення якості продукції і ефективності виробництва / О.П. Азізов. – [Електронний ресурс] : Режим доступу / www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_2/10aop.pdf.

2. Гузар Б.С. Собівартість і проблеми калькуляції продукції скотарства / Б.С. Гузар, Н.І. Загребельна, Л.Л. Головка, Г.Ю. Аніщенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2010_1/7_Guzar.

3. Лукінов І.І. Вибрані праці [Текст]: у двох книгах / І.І. Лукінов, Нац. акад. наук України, Укр. акад. аграр. наук. – К.: ІАЕ, 2007 - Кн. 1. – 2007. - 816 с.

4. Управление затратами на предприятии [Текст] / В.Г.Лебедев, Т.Г.Дроздова, В.П.Кустарев и др.; Ред. Г.А.Краюхин. – СПб.: Бизнес-пресса, 2000. – 277 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"